

Tuffare politik i Holland

Den holländska toleransen mot narkotika har minskat betydligt under senare år. Orsaken är allt större problem med drogturister och att den liberala politiken har lockat till sig en organiserad narkotikabrottslighet. De nya kunskaperna om skadeverkningar av cannabis har också bidragit till att man vill minska bruket.

Text Pelle Olsson© Publicerad i Narkotikafrågan nr 1, 2017

Det var åtta år sedan jag var här sist och då jag kommer några kvarter från centralstationen känner jag inte igen mig. Var är alla coffee shops? Alla andra gånger jag varit i Amsterdam fanns det skyltar med cannabislöv överallt i Red light district. Till slut upptäcker jag det sågtandade lövet i ett fönster så jag går dit för att höra efter vad som hänt. Men det är inget haschkafé utan ett informationscenter som kallas Cannabis college.

En yngre man med stickad skärmössa och skägg är på väg ut. Han har provrökt något ur en vaporizer längre in lokalen och verkar väldigt glad.

– Det stämmer, det är färre coffee shops nu, svarar han på min fråga. De får inte göra reklam på samma sätt. Bara små anslag och affischer.

Innan han försvinner ut på gatan önskar han mig en trevlig vistelse och pekar mot alla informationsbroschyrer och posters om hur man odlar, röker och botar sjukdomar med den underbara växten. Här kan man läsa de gamla vanliga påhitten; att cannabis inte är beroendeframkallande, att det är en effektiv medicin mot än det ena, än det andra och att bruket trots den tillåtande inställningen är ”ett av de lägsta i Europa”.

Nu känner jag mig hemma igen i Amsterdam.

Förslag att reglera odlingen

Guus Cruts är doktor i psykologi med inriktning på forskning och statistik. Han arbetar på den statligt finansierade Trimbos-institutet där han sammanställer Hollands nationella årsrapport om droger. Där kan man läsa att 8,8 procent av alla vuxna holländare har använt cannabis senaste året. EU-genomsnittet är 6,6. Bland 15-16-åringar ligger siffran på 20 procent jämfört med genomsnittet 13 procent.

– Den största förändringen i drogpolitiken under senare tid är att regeringen försöker begränsa narkotikamarknaden, säger Cruts när vi sitter på Grand Café inne i centralstationen där kyporna går omkring i vita jackor.

– Idén på 70-talet var att tolerera den ”lätta” narkotikan, alltså cannabis, i liten skala., fortsätter han. Det var så coffee shops uppstod. Det fungerade inte i längden, eftersom det blev för kommersialiserat, så regeringen har försökt att reglera det hårdare. Ett av problemen var drogturister i Amsterdam och i vissa gränsstäder.

– Är det ett problem? Det lockar hit folk. De gör av med pengar, de bor på hotell och går på restauranger.

– Visserligen, men vårt land har skrivit under FN:s narkotikakonvention och förbundet sig att motverka narkotikabruk. Genom coffee shops så blir det tvärtom. Det har varit ett dilemma för regeringarna i alla år.

En ny förordning som lett till stängningar av många coffee shops är att inte får ligga för nära en skola. Ett annat krav är att inte tillåta drogturister, ofta ungdomar från andra länder som vilket medför busliv på gatorna. Förbudet efterlevs bara i Maastricht och i en del gränsstäder. I Amsterdam har man sett hur besvärligt det är att få bort drogturisterna, därför vill myndigheterna här inte ingripa mot dem. Totalt finns idag 582 (mars 2015) haschkaféer i hela landet jämförelse med uppåt 1500 i början på 1990-talet.

Å andra sidan berättar Cruts att det största partiet, VVD, Folkpartiet för frihet och demokrati med premiärminister Mark Rutte i spetsen just avslutat sin partikongress. Där bestämde man att tillåta produktionen av cannabis till haschkaféerna under statlig kontroll. Det andra regeringspartiet, Arbetarpartiet, har föreslagit samma sak.

– En kollega till mig har på regeringens uppdrag gjort en undersökning och hittat tolv olika system att reglera cannabis. Nu ska det göras en sammanställning av dem som ska presenteras för parlamentet.

– Kan det leda till legalisering av både cannabis och annan narkotika?

– Nej det kommer inte att ske. Den opinionen är liten. Dessutom är det nytt val i mars 2017. Då kommer antagligen det populistiska Frihetspartiet, PVV rycka fram på den nuvarande regeringens bekostnad. PVV är inte liberala i cannabisfrågor. Grunden i holländsk politik är att skydda hälsan för användarna. Ett sånt folkhälsoperspektiv passar inte in i legalisering. Harm reduction ja, men inte legalisering.

Heroin på väg ut

En annan person med lång erfarenhet av holländsk narkotikapolitik är psykiatern Martien Kooyman. Redan 1970 skrev han ett kapitel i antologin ”Soft drugs” om cannabis där han kom fram till att drogen var harmlös.

Han skrattar åt sin egen villfarelse när jag intervjuar honom i hemmet i Rotterdam.

– Bakgrunden var att jag hade arbetat som psykiatriker i Uganda några år i slutet på 60-talet, berättar han. Där träffade jag äldre män som rökte marijuana på kvällarna. Jag kunde inte se att de hade några problem med det. När jag kom tillbaka som psykiater i Holland fick jag en cannabispatient.

Kooyman håller upp ett finger.

– Jag skrev en artikel om sina erfarenheter varpå jag ansågs vara expert.

I mitten på 70-talet grundade han behandlingshemmet Emiliehoeve i en bondgård utanför Haag. Den finns fortfarande kvar fast i mindre skala. Han har även varit medicinsk chef för Jellinekklinikerna i Amsterdam. Idag är han engagerad i EURAD, Europe against drugs, en lobbygrupp för en restriktiv narkotikapolitik i EU-parlamentet. Kooyman har nyligen, trots att han nått en bit över pensionsåldern, startat ett nytt behandlingsprojekt, Stiftelsen De Stam. Antal platser på drogfria behandlingshem har aldrig varit stort i Holland, men där det funnits har Kooyman ofta varit inblandad. Idag gissar han att det bara finns ett par hundra platser i hela landet.

Inte heller Kooyman tror på någon liberalisering av den holländska cannabispolitiken trots att den globala utvecklingen går i den riktningen; haschklubbar i Spanien, legaliseringen i USA och i Kanada. I Holland har man tvärtom upptäckt allt fler hälsorisker med cannabis. Antalet vårdsökande har ökat under lång tid även om det stabiliserats runt 11.000 under de senaste åren. Antalet patienter är fler än för både heroin (ca 9000) och kokain (ca 7000). Medelåldern för heroinisterna i behandling är idag 48 år.

– Heroin är förlorarnas drog, säger Kooyman, särskilt om man injicerar, vilket allt färre gör. Det är ingen drog dagens unga.

Kriminella nätverk

Ett annat skäl än hälsoaspekten för den hårdare narkotikapolitiken är att en stor del av den holländska cannabisen och fröna numera exporteras. Den tillåtande attityden har också inneburit att organiserad narkotikaligor har fått fäste i landet. Holland blev på 90-talet världsledande producent av ecstasy som spreds över hela klotet av sådana kriminella nätverk, vilket drog på sig besvärande internationell kritik.

I den nyutkomna rapporten *Drug Policy: The "Dutch Model"* av Marianne van Ooyen-Houben and Edward Kleemans bekräftas det som Cruts och Kooyman berättar om den nya repressiva politiken:

Underperioden 1995 -2007 ökade kostnaden för brottsbekämpningen mot narkotika från 275 miljoner Euro till 717 miljoner. Samtidigt steg den totala kostnaden för all brottsbekämpning bara marginellt. En annan tuff reform var SOV, Strafrechtelijke Opvang Verslaafden, det vill säga långvarig tvångsvård för kriminella missbrukare. Omvärlden som betraktade Holland som den mjuka linjens förlovade land, blev mycket förvånade. SOV introducerades 2001 och ersattes 2004 av en liknande lag ISD, Inrichting voor Stelselmatige Daders. Ovanpå dessa kraftfulla repressiva insatser fortsatte polisen med en allt effektivare utrotning av inomhusodlingar av cannabis. Mellan 2004 och 2013 förstördes 5000-6000 odlingar per år.

Schizofreni, skolan och alkoholen

I Maastricht längst ner i sydöstra hörnet av Holland träffar jag Jim van Os. Han är professor i vid universitetssjukhusets psykiatriska klinik. Därtill medlem i Kungliga holländska vetenskapsakademien, redaktionsmedlem i medicintidskriften PLoS ONE, gästprofessor vid King's College i London och har publicerat över 700 vetenskapliga rapporter. Bland annat mycket om sambandet mellan cannabis och schizofreni.

Psykiatriprofessor Jim van Os var en av de första i sin yrkeskår som varnade för skadeverkningarna av cannabis. Naturligtvis fick han mycket mothugg inte minst från sina egna studenter. Att prata illa om cannabis i TV och i tidningsartiklar, som van Os gjorde väckte alltid ont blod före millennieskiftet. Idag är det inte lika kontroversiellt.

– Omsvängningen att cannabis är en problematisk drog har kommit succesivt, säger han. Efter ungefär 2010 blev det en tydlig skillnad i rapporteringen från myndigheterna, från medierna, i TV och från skolorna. Till exempel lärare som klagade på att eleverna var stenade på lektionerna.

Han tror att den ökande THC-halten hos cannabis kommer att visa tydligare och större skador i framtiden. Det finns redan nu studier i England som visar att THC-höga sorter, ”skunk”, ger högre risk för psykotiska symtom.

– Finns det en konsensus i forskarvärlden om cannabisskador?

– Ja om man talar om hjärnpåverkan, beroende, mentala skador, även bestående skolproblem, minnesförsämringar, och att den unga hjärnan är känsligare. När det gäller schizofreni och gateway-hypotesen är det fortfarande en liten klick som menar att det inte kan uteslutas att det är andra faktorer. Orsakssambandet mellan dessa biverkningar och cannabis är svåra att bevisa. Det är ungefär i samma läge som med tobak och lungcancer. Det fanns de som tvivlade på detta väldigt länge.

Han visar mig en norsk studie som han gör en expertgranskning av. Den kommer att publiceras i Schizophrenia Bulletin med titeln *Genetic and environmental contributions to the association between cannabis use and psychoticlike experiences in young adult twins*. Sålunda en undersökning om sambandet mellan cannabis och schizofreni. Tidigare har man letat efter en gen som kan ge schizofreni utan att hitta någon, men den här studien har en ny design. Man har undersökt 2793 norska tvillingar avseende gener, psykotiska symtom och cannabisrökning. Resultatet stärker hypotesen att cannabis kan vara en av orsakerna till schizofreni.

Innan vi skils åt passar jag på att fråga det som jag själv ofta funderar över, och som egentligen är omöjlig. Vilket är värst alkohol eller cannabis?

– Det är många fler samhällsliga skador av alkohol än av cannabis helt enkelt för att det används mer. Men om man ser det till individnivå och jämför tusen måttliga alkoholkonsumenter med tusen måttliga cannabiskonsumenter så tror jag att cannabiskonsumenterna

kommer att klara sig sämre. Man ser ju hur skolresultaten blir sämre för cannabisrökarna och det får konsekvenser för framtiden. Cannabis ger hjärnskador, det gör alkohol också men antagligen färre.

Pelle Olsson